

0 sztuce przemawiania na przykładzie dowolnych tekstów doby staropolskiej

0 sztuce przemawiania na przykładzie dowolnych tekstów doby staropolskiej. Omów funkcje wybranych elementów retorycznych

Sztuka przemawiania, czyli retoryka, odgrywała niezwykle istotną rolę w literaturze i kulturze doby staropolskiej. Opierając się na zasadach wypracowanych jeszcze w starożytności przez greckich i rzymskich mistrzów, takich jak Arystoteles, Cyцерon czy Kwintylián, polscy autorzy i mówcy rozwijali sztukę słowa, dostosowując ją do rodzimych realiów politycznych, religijnych i społecznych. Retoryka w tekstach staropolskich nie ograniczała się jedynie do wygłaszania mów publicznych, ale była też obecna w kazaniach, listach, utworach literackich i tekstach politycznych. Funkcje retoryczne były różnorodne – miały przekonywać, wzruszać, pouczać, a także budować autorytet mówcy. Przyjrzyjmy się wybranym elementom retorycznym, analizując ich zastosowanie w tekstach staropolskich, takich jak kazania Piotra Skargi czy przemówienia sejmowe oraz listy Jana Sobieskiego.

Kazania Piotra Skargi – mistrzowska perswazja

Jednym z najwybitniejszych przykładów sztuki retorycznej w literaturze staropolskiej są „Kazania sejmowe” Piotra Skargi, wygłaszane pod koniec XVI wieku. Skarga, jezuita i wybitny kaznodzieja, w swoich kazaniach łączył elementy perswazji,

patoś oraz dydaktyzmu, aby oddziaływać na słuchaczy zarówno na poziomie intelektualnym, jak i emocjonalnym. Jego celem było nie tylko przekonanie słuchaczy do określonych racji, lecz także wzbudzenie w nich poczucia odpowiedzialności za losy Rzeczypospolitej.

Jednym z głównych elementów retorycznych w kazaniach Skargi była figura retoryczna znana jako *apostrofa*. Skarga wielokrotnie zwracał się bezpośrednio do odbiorców, używając dramatycznych wezwań i pytań retorycznych, takich jak: „Kto wam Polskę odbiera, Polacy?” czy „Jakże śpicie, kiedy ojczyzna ginie?”. Tego rodzaju zabiegi miały na celu wstrząśnięcie sumieniem słuchaczy i zaangażowanie ich emocjonalnie. Apostrofy wzmacniały również poczucie wspólnoty między mówcą a audytorium, co zwiększało siłę perswazji.

Kolejnym ważnym środkiem stylistycznym stosowanym przez Skargę była *enumeracja*, czyli wyliczenie. Kaznodzieja często wyliczał grzechy, zaniedbania lub zagrożenia, które zagrażały Rzeczypospolitej, jak chciwość, niezgoda szlachecka czy brak troski o religię. Wyliczenia te miały na celu przedstawienie pełnego obrazu sytuacji oraz wzmocnienie argumentacji. Dzięki nim słuchacze mogli lepiej zrozumieć skalę problemu i poczuć się zobowiązani do działania.

Patoś, jako jeden z trzech głównych elementów retoryki (obok logosu i etosu), był szczególnie widoczny w stylu Skargi. Jego kazania pełne są dramatycznych obrazów i metafor, takich jak porównanie Rzeczypospolitej do tonącego okrętu czy chorego ciała, które wymaga leczenia. Te obrazy miały wzbudzać w odbiorcach poczucie zagrożenia, ale jednocześnie wskazywały, że odpowiednie działania mogą uratować sytuację.

Przemówienia sejmowe – retoryka argumentacji

Innym ważnym obszarem zastosowania sztuki przemawiania w dobie staropolskiej były przemówienia wygłaszane na sejmach i

sejmikach. W okresie Rzeczypospolitej szlacheckiej publiczne mowy polityczne były kluczowym elementem życia publicznego. Wystąpienia sejmowe charakteryzowały się logiczną argumentacją (logos), odwołaniem do wartości moralnych (etos) oraz umiejętnym wzbudzaniem emocji (patos).

Jednym z głównych elementów retorycznych w mowie sejmowej była *synekdocha*, czyli figura stylistyczna, w której część reprezentuje całość. Na przykład mówcy często zwracali się do szlachty jako „narodu”, co podkreślało ich wspólną odpowiedzialność za losy państwa. Dzięki temu zabiegowi budowano poczucie jedności i solidarności.

Przemówienia sejmowe często zawierały także *antytezy*, czyli zestawienia kontrastujących ze sobą idei. Przykładem może być podkreślenie różnicy między zgodą a niezgodą: „Zgoda buduje, niezgoda rujnuje”. Antytezy te miały nie tylko wzmacniać przekaz, lecz także pomagały w logicznym porządkowaniu argumentów, co ułatwiało ich zrozumienie.

Nieodłącznym elementem wystąpień politycznych była także *aluzja historyczna*. Mówcy często przywoływali wydarzenia z przeszłości, takie jak zwycięstwa militarne czy upadek innych państw, aby przekonać słuchaczy do swoich racji. Aluzje te pełniły funkcję dydaktyczną, pokazując, jakie działania prowadzą do sukcesu, a jakie do porażki.

Listy Jana Sobieskiego – perswazja i autorytet

Kunszt retoryczny w literaturze staropolskiej widoczny jest także w listach Jana Sobieskiego, który był nie tylko wybitnym dowódcą, lecz także utalentowanym pisarzem. Jego listy, zarówno te oficjalne, jak i prywatne, świadczą o doskonałej znajomości zasad retoryki.

W listach Sobieskiego do żony, Marysieńki, widać umiejętność stosowania *epitetów*, które wzmacniały wyrażane emocje.

Zwracanie się do żony jako „najukochańszej Marysienki” czy „najdroższej duszy mej” miało nie tylko podkreślać uczucia autora, lecz także budować intymną relację między nadawcą a adresatem.

W listach oficjalnych Sobieski często stosował *perorację*, czyli podniosłe zakończenie, które miało wzbudzać emocje i zapadać w pamięć odbiorcy. Przykładem jest zakończenie jednego z listów skierowanych do króla Francji, w którym Sobieski podkreślał swoją lojalność wobec sojuszników, jednocześnie wzywając do wspólnego działania na rzecz Europy. Tego rodzaju retoryczne zakończenia wzmacniały autorytet mówcy i podkreślały jego intencje.

Podsumowanie

Sztuka przemawiania w dobie staropolskiej opierała się na mistrzowskim wykorzystaniu elementów retorycznych, takich jak apostrofa, enumeracja, antyteza, aluzja historyczna czy peroracja. Dzięki nim mówcy i autorzy tekstów mogli skutecznie przekonywać, wzruszać i pouczać swoich odbiorców. Retoryka w staropolskich kazaniach, mowach sejmowych i listach była nie tylko narzędziem argumentacji, lecz także sposobem budowania wspólnoty i kształtowania tożsamości narodowej. Analiza tekstów takich jak *Kazania sejmowe* Piotra Skargi czy listy Jana Sobieskiego pokazuje, jak ogromne znaczenie miała sztuka słowa w kulturze staropolskiej oraz jak uniwersalne są jej zasady, które znajdują zastosowanie także we współczesnej komunikacji.

Jeśli szukacie pomocy w napisaniu własnej pracy - potrzebujecie korepetycji, konsultacji to polecamy stronę [pisanie prac](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac - oczywiście tylko w granicach prawa.